

CONSCRIȚIA SATELOR DIN COMITATUL CRASNA DIN 1720—1722

Începînd cu secolul al XVI-lea din nevoia evidenței privind țărănimea supusă dijmuirii și impunerii sînt efectuate diferite conscripții privind numărul gospodăriilor de iobagi și de jeleri. Aceste conscripții — cunoscute sub denumirea de „dicalis“ — în general, sînt rezumative, dar din ele pot fi cunoscute numărul sesiilor locuite, al celor părăsite. Mai călăuzitoare sînt conscripțiile privitoare la diferite feluri de dijme (cereale, vin, oi, stupi de albine, etc.).

Asemenea conscripții ni s-au păstrat și pentru cele două comitate medievale ale actualului județ Sălaj (comitatul Crasna și comitatul Solnocul de Mijloc) începînd de a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Astfel amintim conscripția dijmelor de cereale pentru întregul comitat al Solnocului de Mijloc din 1566, precum și cele din 1569 pentru plășile Zalău și Jibou.¹ Pentru comitatul Crasna dispunem de mai multe asemenea conscripții din anii 1551—1558.² Conscripții asemănătoare s-au păstrat și din anii 1600—1601, respectiv 1604—1605.³

După includerea Principatului Transilvaniei în Imperiul habsburgic s-a văzut nevoia de a efectua o conscripție generală pentru stabilirea sesiilor locuite și a celor părăsite (desertae). Încercarea din 1696 s-a dovedit necorespunzătoare, drept urmare pentru comitatul Crasna va fi întocmită o conscripție generală în 1720,⁴ urmată apoi de înregistrarea generală a familiilor sătești în 1721—1722.⁵ Deși datele din cele două conscripții în multe cazuri dau și date contradictorii, ele ne asigură totuși un material statistic valoros, din care putem cunoaște situația demografică a diferitelor sate, structura populației precum și starea agriculturii la începutul secolului al XVIII-lea. Problema conscripțiilor din 1715—1720 în linii mari a fost studiată.⁶ Concripția a fost bine pregătită, fiind distribuite chestionare și îndrumări pentru întocmirea lor.

¹ Arhiva Națională Ungară, Budapesta, E/159, nr. 242.

² *Ibidem*, LXIV. p. 3—12, 157—220, 257—260, 269—312, 313—316, 317—319.

³ *Ibidem*, E/159, microfilm 9695, LXIV. p. 487—493.

⁴ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Arhiva comitatului Crasna, 1467/1720.

⁵ *Ibidem*, 1651/1721, 1650/1722.

⁶ I. Acsády, în *Magyar Statisztikai Közlemények*, Uj Folyam, XII. Budapest, 1896. — Z. Dávid, *Az 1715 — 20 évi összeírás*; Kovacsics, *A történeti statisztika forrásai*, Budapest, 1958, 145—200.

Punctele pentru care se cereau răspunsuri erau următoarele:

1. Numărul și starea juridică a contribuabilului,
2. Cantitatea arăturilor (în măsură de Pojon (cibla de Bratislava) privind pământul însămințat),
3. Cantitatea defrișărilor,
4. Cantitatea finețelor (exprimată în falcastrum — zi de coasă),⁷
5. Cantitatea viilor (exprimată în fossore — zile de sapă)⁸
6. Numărul tarlalelor și productivitatea în raport cu însămințarea,
7. Calitatea finețelor și în ce măsură sint expuse inundațiilor,
8. Situația pășunilor,
9. Dacă comuna dispune de puste (terenuri nelucrate) sau alte terenuri închiriate (praedium),
10. Care este calitatea vinului, productivitatea și cu ce preț se vinde,
11. Comuna ce posibilități dispune pentru vânzarea produselor,
12. Comuna are drept la lemne suficiente pentru construcții și pentru foc, sau n-are?
13. Dacă comuna are drept la ghindărit și cât este aronda?
14. Comuna are moară pentru folosința țăranilor și ce venit are după acestea?
15. Condițiile de a gunoi tarlalele,
16. Venituri după meserii,
17. Venituri din comerț,
18. Alte observații.⁹

Conscripția din 1720 privind comitatul Crasna a fost întocmită pe baza acestor îndrumări generale și da răspunsuri la următoarele:

- numărul iobagilor, jelerilor, externilor (extranei), taxaliștilor și libertinilor,¹⁰
- cantitatea arăturilor exprimată în cible de Pojon (Bratislava),¹¹
- cantitatea finețelor exprimată în falcastrum,¹²
- cantitatea viilor exprimată în fossore — zile de sapă,¹³
- numărul tarlalelor,
- producția de cereale în raport cu cantitatea seminței,
- câți boi sint folosiți la un jug,
- situația morilor,
- observații.

Această conscripție sumară a fost repetată cu o precizie mai mare în 1721—1722, avînd în vedere o punctualitate mai severă, dînd răspunsuri la următoarele:

⁷ „falcastrum“ — cantitatea de fin pe care un om cosește în cursul unei zile — echivalent cu circa 1000 stînjeni pătrați.

⁸ „fossore“ — sapă, teritoriul pe care un om prășește într-o zi — echivalentă cu circa 100 stînjeni pătrați G. Kovách, în *Ziridava*, 9, 1977, p. 55—65.

⁹ Z. Dávid, *op. cit.*, p. 149.

¹⁰ „Nomina et cognomina colonorum, Inquilinorum appertinentias habentium. extraneorum non Nobilium, Taxatorum, Libertinorum ita etiam Ignobilium semet, ab omnem annui Census vel laborum a dominis Proprietaryis aut Terrestribus pecuniaria solutiones libertantium; prout et Nobilium sub omnem annui census vel laborum fundos alienos rusticanos possidente“.

¹¹ „Terras seu Agros seu ad Sessiones applicatos seu pro Libertum Suo usari solitas, aut etiam neglectis propriis in alieno Territorio locultas, quot cubulorum Posoniensi mensuram capaces habet, intra triennium inferuinari convetas“ — o cibla de Pojon de însămințare este echivalentă cu circa 1100 stînjeni pătrați (iugăr mic).

¹² „Prate seu Foernalia quot Falcastrum vel currenam habet“ — o producție de un car de fin, circa 1000 stînjeni pătrați.

¹³ „Vineae Iuri montanne, Decimae, Nona Terragio, vel censui anno obnoxiae, seu per Colonos, Taxatos, Ingobiles, Extraneos aut etiam quorumque nobiles in Territorio vel Promontorio isto quot Fossorum possidentes vel Sessiones que adjunctas...“ —

- numărul nobililor care dispun de sesii scutite de taxe, a celor cu sesii su-puse taxelor și a nobililor care trăiesc pe sesii iobăgești sau loturi jelerești,
- numărul libertinilor,
- numărul iobagilor
- numărul jelerilor cu casă (inquilini)
- numărul jelerilor fără casă (subinquilini),
- numărul fraților și al copiilor peste 14 ani,
- numărul sesiilor locuite,
- numărul cailor (peste 2 ani),
- numărul vacilor,
- numărul junincilor peste 2 ani,
- numărul oilor și caprelor,
- numărul porcilor îngrășați cu ghindă peste un an (setigeri).
- numărul stupilor de albine (apum alvearia),
- cantitatea producției de grâu în cruci,¹⁴
- cantitatea producției de orz în cruci,
- cantitatea producției de ovăz în cruci,
- cantitatea producției de alac și de grâu pitic (spelta),
- cantitatea producției de mei în măsurii de Pojon,
- suprafața viilor în zile de sapă (fossore),
- numărul morilor,
- venitul din meșteșuguri,
- venitul din comerț,
- dacă țărani au drept la vânzarea vinului și când?¹⁵

Analizând datele conscripției din anii 1720—1722 găsim o agricultură arhaică cu o productivitate slabă. Din cele 54 sate ale comitatului Crasna în 33 sate productivitatea cerealelor este apreciată doar de două ori față de cantitatea de sămânță, iar în 21 sate de trei ori. La vii producția pe o suprafață exprimată în zile de sapă (fossore) este apreciată la 8 urne de Pojon (în total circa 120 de litri), cu excepția Șimleului, Uileacului și Ceheului, unde pe dealuri mai abrupte se obținea doar o producție de 6 urne de Pojon (deci circa 90 de litri). În schimb pînă ce în majoritatea satelor prețul vinului este apreciat la 15—17 creițari o urnă, la Șimleu, Uileac și Ceheu vinul se vindea cu 20 creițari urna.

Jugul se execută cu șase sau chiar opt boi, în raport cu situația pămînturilor.¹⁶

Producția finetelor în general este apreciată la un car fin de pe un falcastru.¹⁷

În cazul pășunilor și pădurilor peste tot se constată că ele satisfac nevoile localnicilor.

În cîteva comune sînt înregistrate și mori țărănești, ca la Giumelciș, unde sînt amintite două mori și o piuă,¹⁸ la Valcău de Jos 4 mori la Coznicu două mori, apoi cîte o moară la Bogdana, Bănișor, Camăr, Cehéu, Cizer, Pria, Sîg. Restul morilor se află în proprietate feudală.

¹⁴ În cazul comitatului Crasna crucile se făceau din 17—21 snopi — productivitatea la o cruce fiind evaluată la 30—40 kg.

¹⁵ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Arhiva comitatului Crasna, 1467/1720, 1651/1721, 1650/1722.

¹⁶ „situs monotus, vallosus, dumetos refertus in culturae terrae tamen pertinax ut tres saepius quatuor paria jugalum requirunt in arando”... comuna Peceiu.

¹⁷ „Prata habet bona et foenum mixt procuratur quia per vallem se praecipitanti aque imbrium quae aggruentia postqua se ad ostia vallum dittendere abnoxaretur, eadem carietis reribusque immisset in copia tamen praefert unius currui mediocris foenum post laborem unias Falcastrum”... la Meseșeni de Jos.

¹⁸ „Molas rusticanas tres, duae farinaeae annum sunt proventus extendunt ad cubulos Posonienses septem cum medio tertia ad cubulos 2 et 1/2 in fumulatis mixtis quie proventus ab ipsi hospitibus colet distrati absque amolumen —

Conscripția generală din 1721/1722 este mai amplă, din ea reiese mai clar starea materială a familiilor de țărani, fiind înregistrate atât zestrea de animale cât și producția de diferite cereale. În consecință redăm datele centralizate din această conscripție generală:

Comuna	Nobili	Libertini	Iobagi	Jeleri cu casă	Jeleri fără casă	Frați și fi peste 14 ani	Seali
Aleuș	—	—	9	3	3	10	19
Almaș	—	—	28	2	18	18	13
Ban	—	—	16	12	—	5	16
Bănișor	—	—	14	11	—	16	17
Bădăcin	4	—	13	4	—	5	17
Bilghez	—	—	16	—	9	8	15
Bocșa	—	3	28	17	—	6	36 1/2
Boghîș	15	12	38	22	3	5	21
Boian	—	—	13	4	—	4	13 1/2
Boria	—	—	35	13	—	8	22
Boziș	2	—	13	2	5	6	21
Camăr	10	—	49	10	11	31	71 1/2
Carăștelec	—	—	26	6	5	19	60
Cerișa	—	—	12	4	—	10	2
Cizer	—	—	21	20	—	16	22 1/2
Cîmpia	—	—	6	12	—	9	20
Coznicu	4	—	27	4	7	14	32
Crasna	16	10	78	17	—	27	120 1/2
Criștelec	—	—	7	10	6	15	29
Doh	—	—	5	—	—	1	3
Drighiu	6	1	8	3	6	9	13
Fizeș	—	—	10	4	—	3	11
Giurmelciș	—	—	21	8	—	13	25
Glurtelec	—	—	15	6	—	10	29
Gurualău	2	—	17	15	—	11	35
Halmășd	2	—	17	4	10	14	33
Hidig	—	—	7	28	—	3	21
Horoat	—	—	8	27	—	6	34
Hurezu	—	—	20	11	—	13	24
Ilișua	19	—	25	4	—	8	51
Ip	—	—	—	5	10	6	22
Laz	—	—	6	7	1	8	11
Lazuri	—	—	4	1	—	4	6
Leșmir	1	—	10	3	—	7	30 1/2
Mal	—	—	7	2	—	8	5
Marca	—	1	15	15	14	15	40 1/2
Marin	—	—	20	7	—	11	21
Meseșenii de Jos	2	—	16	13	—	10	39 1/2
Meseșenii de Sus	—	—	13	12	—	6	18
Nușfalău	11	11	50	6	13	26	107
Peceiu	—	—	36	6	—	14	33
Pereceiu	—	4	37	14	—	16	71
Petenea	—	—	17	1	—	3	21 1/2
Plesca	—	—	8	—	—	1	5 1/2
Preoteasa	—	—	3	5	—	7	6
Pria	—	—	14	1	—	6	16

Comuna	Nobili	Libertini	Iobagi	Jeleri cu casă	Jeleri fără casă	Frați și fi peste 14 ani	Sesii
Ratin	—	—	9	14	—	5	13 1/2
Recea	—	4	11	6	—	6	19
Șig	—	—	13	12	—	10	19
Șirbi	—	—	11	6	—	9	9
Știrciu	—	—	30	17	—	20	27 1/2
Șimleu	73	—	21	20	8	23	26
Șeredeu	—	—	20	12	—	5	26
Șumal	—	—	11	2	15	15	26 1/2
Uileac	1	2	9	1	3	4	13
Valcău de Jos	—	—	13	4	—	10	10
Vîrșolț	5	—	39	4	—	7	52
Zăuan	2	8	27	7	8	22	58
Total	175	56	1073	486	155	607	1600 1/2

Zestrea de animale

Comuna	cal	boi de jug	vaci	juncini peste 2 ani	oi-capre peste un an	porci peste 1 an	sturi de albine
Aleuș	8	30	36	30	106	63	25
Almaș	—	80	75	46	—	137	21
Ban	14	68	58	13	52	105	22
Bănișor	15	66	68	43	28	170	34
Bădăcin	6	43	27	18	12	86	38
Bîlghez	41	19	19	—	38	54	—
Bocșa	10	92	81	39	8	229	35
Boghiș	4	43	28	29	—	64	14
Boian	10	28	33	20	70	73	4
Boria	1	92	85	27	—	127	83
Bozieș	4	32	28	29	—	64	14
Camăr	14	117	138	92	162	410	211
Carastelec	13	60	57	38	—	203	196
Cerișa	14	15	14	—	27	8	71
Cizer	21	62	84	31	211	139	22
Cîmpia	5	24	44	23	40	74	38
Coznicu	12	108	85	58	108	171	32
Crasna	12	223	155	114	—	349	167
Criștelec	6	60	50	31	—	108	57
Doh	3	4	9	11	24	5	3
Drighiu	14	65	58	35	20	80	32
Fizeș	10	26	34	24	24	50	24
Giurmelciș	8	54	58	45	164	179	16
Giurtelec	2	32	39	15	40	70	52
Gurușlău	3	72	41	40	23	167	22
Halmășd	5	74	77	59	—	186	62
Hidig	11	68	63	32	91	68	22

Comuna					oi-capre	porci	stupi de albine
	cai	boi de jug	vaci	juninci peste 2 ani	peste un an		
Horoat	4	63	73	32	—	145	28
Hurezu	8	61	77	28	60	119	26
Ilișua	3	67	54	28	—	132	66
Ip	—	31	21	26	—	112	70
Laz	6	25	35	19	110	94	2
Lazuri	3	10	14	10	—	24	7
Leșmir	—	30	16	15	—	93	36
Mai	4	14	19	12	73	43	3
Marca	13	119	110	43	134	152	14
Marin	13	75	71	33	120	161	42
Meseșenii de Jos	8	72	69	39	50	184	62
Meseșenii de Sus	9	41	45	31	197	135	23
Nușfalău	12	101	75	50	10	309	159
Peceiu	10	96	90	58	66	152	32
Pereceiu	7	98	77	35	—	299	103
Petenea	5	30	31	21	—	65	56
Plesca	2	11	17	4	—	17	13
Preoteasa	5	6	28	2	120	23	2
Pria	11	26	41	4	3	60	7
Ratin	5	45	37	18	8	80	43
Recea	1	15	28	19	23	40	67
Sig	8	62	65	31	50	155	31
Sîrbi	10	13	74	64	40	130	2
Stîrciu	19	106	110	65	235	241	58
Șimleu	38	130	117	67	1	114	71
Șeredeu	17	63	93	41	94	116	26
Șumal	13	13	74	64	40	130	2
Uileac	—	36	19	16	—	46	33
Valcău de Jos	3	32	48	28	61	57	35
Virșoț	—	68	70	52	8	234	143
Zăuan	2	94	61	51	—	232	119
Total	505	3334	3270	1899	2831	7293	2696

Produse agrare :

Comuna	grâu	orz	ovăz	alac și grâu pitic	mei	porumb	vii
					în semăntură		în zile de săpă
					cu măsurile de Poiton		
Aleuș	286	—	119	—	1	—	—
Almaș	523	7	62	—	—	—	63
Ban	169	1	95	—	—	13 1/4	—
Bănișor	459	6	110 1/2	2	31	38	—
Bădăcin	251	8	87	7	2	24	46
Bocșa	443	—	80	—	—	—	57
Bocșa	817	62	244 1/2	54	10	24 1/2	28
Boghiș	373	—	159	3	—	41	—
Boian	123 1/2	3	40	—	17	7 1/2	—

Comuna	orz	griu	ovăz	alac și grâu pitic	mei	porumb	vii
					în semăntură cu măsurile de Pojon		în zile de săpă
Borla	580	20	108	62	—	21 3/4	182
Bozieș	494	13	128	3	—	—	27
Camăr	1691	—	367	40	—	132	326
Carastelec	601	4	212	3	55	—	152
Cerișea	—	21	—	—	—	—	—
Cizer	378	34	68 1/2	—	7	16 1/2	—
Cîmpia	264	7	12	13	32	12 1/2	23
Coznicu	454	14	170	1	—	—	8
Crasna	2209 1/2	123	655	230 1/2	55	53 1/2	293 1/2
Criștelec	420	—	114	3	41	—	9
Doh	—	—	—	—	—	—	—
Drighiu	324	31 1/2	137	—	2	—	6
Fizeș	93	—	35	—	2	—	—
Giumelciș	441	—	154	—	—	—	4 1/2
Giurtelec	—	29	—	5	19	44 1/2	1
Guruslău	418	8	238	2	2	16 3/8	42
Halmășd	436	3	118	6	3	—	—
Hidig	284	—	104	15	—	18 1/2	—
Horoat	411	5	112	8	—	12	19
Hurezu	345 1/2	—	72	4 1/2	—	16 1/2	6
Ilășua	672 1/2	26 1/2	133	18 1/2	10	25 1/2	52 1/2
Ip	361	28	77	5	—	—	22
Laz	211	—	66	—	—	—	1
Lazuri	50	—	13	—	—	—	—
Leșmir	390	—	100	9	7	—	72
Mal	20	—	2	—	5	3 3/4	—
Marca	617	—	145 1/2	6	—	—	—
Marin	421	—	179 1/2	—	—	29 3/4	—
Meseșeni de Jos	342 1/2	—	127 1/2	33	11	16	65
Meseșeni de Sus	285	—	122	—	3	14	—
Nușfalău	2360	9	488	14	16	—	363
Peceiu	538 1/2	16	278 1/2	6	2	20 1/2	5
Petenea	472	5	19 1/2	12 1/2	—	6 1/2	38
Pereceiu	901 1/2	75 1/2	84	2	—	27 3/4	163 1/2
Plesca	28	—	28	—	—	2 3/4	—
Preoteasa	—	—	—	—	—	—	—
Pria	162	55	5	—	—	8 3/4	—
Ratin	337	6	59 1/2	3	2	8 3/4	—
Recea	117 1/2	2	20	6	8	9 3/4	28 1/2
Sîg	320	15	137	—	—	11 1/2	—
Sîrbi	123	—	49	—	—	7 1/2	—
Stîrciu	736	4	228	—	16	27	2
Șimleu	1185 1/2	31	187	25	—	43 1/2	255
Șeredeu	235	—	143 1/2	—	3	18	5
Șumal	391	—	35	28	—	—	63
Uileac	233	—	39	—	—	—	15
Valcău de Jos	47	—	40	—	—	3	4
Vîrșoț	776	82	168 1/2	107	34	20 1/4	73 1/2
Zăuan	1120	—	223	361 1/2	—	—	157
Total	26450 1/2	764 1/2	6958 1/2	773 1/2	359	2795 3/8	2680

Alte venituri:

Comuna	Nr. de mori	Venit meserit	din comerț	Vinzarea vinului
Bănișor	1	—	—	—
Bocșa	—	2 fl.	20 fl.	de la Sf. Mihai pînă la Sf. Gheorghe
Stîrciu	1	—	—	—
Boghiș	1	—	—	—
Borla	—	—	—	pt. soldați, arenda pe un an 20 fl.
Cizer	1	—	—	—
Cozniciu	2	—	—	—
Crasna	—	92 fl.	—	de la Sf. Mihai pînă la Sf. Gheorghe
Giurtelec	3	—	—	—
Giurtelec	—	10 fl.	28 fl.	—
Hidig	—	6 fl.	—	—
Horoat	—	—	—	de la Sf. Mihai pînă la Anul Nou
Ilișua	—	4 fl.	—	—
Meseșeni de Jos	—	—	—	de la Sf. Mihai pînă la Crăciun
Pereceiu	—	68 fl.	36 fl.	—
Petenea	—	—	—	de la Sf. Mihai pînă la Crăciun
Pria	1	—	—	—
Recea	—	—	—	de la Sf. Mihai pînă la Crăciun
Șimleu	—	—	753 fl.	—
Valcău de Jos	4	—	—	—
Virșoț	—	—	—	pentru soldați arenda 25 fl. pe an
Total	14	182 fl.	857 fl.	

Toate aceste date ne confirmă o agricultură înapoiată, care abia satisfăcea consumul local. În privința producției de cereale media pe familie în unele sate era sub 10 cruci și doar în câteva sate depășea 30 de cruci. Scoatind aproximativ 40 kg. de cereale pe cruce, această producție poate fi calculată între 2,5—8 chintale de cereale pe familie, ceea ce nu asigură nici cantitatea strict necesară pentru o familie. Acest consum de cereale era întregit cu mel, zarzavaturi și alte produse din grădini (fasole, linte, dovleac, varză, ceapă, etc.).

Cultura porumbului în unele sate nu era încă practică, mai dezvoltată fiind doar în unele sate ca la Bănișor, Boghiș, Camăr, Crasna, Giurtelec, Ilișua, Marin, Pereceiu, Virșoț etc.

În privința zestreii de animale, calculele efectuate în medii pe familie, ne arată în general una sau două perechi de boi, numărul cailor fiind extrem de

¹⁰ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Arhiva comitatului Crasna, 1650/1722., 1651/1721 — Comunele Ceheiu și Valcău de sus nu figurează în conscripția din 1720/1721. Datele din aceste două conscripții n-au fost folosite de Petri Mór, datele redade de el pentru anumite comune se bazează pe o conscripție superficială din 1715. vezi, *Petri, Szilágy, III—IV.*

redus. Acest lucru înseamnă că în cadrul obștei familiile la arat erau nevoite să lucreze în comun. În cadrul obștelor se observă deja și o diferențiere: o bună parte a familiilor, în special familiile de jeteri, nu aveau animale de jug. Ceva mai bună era situația în privința vacilor și porcilor.

De altfel situația zestrei de animale și a producției de cereale calculate pe medii după familii se prezintă astfel:

Comuna	Numărul familiilor	Numărul în medie pe familii				producția în medie pe familii cerealele cruci
		animale de jug	vacii	oi	porci	
Aleuş	15	2,5	4,2	7	4,2	27
Almaş	48	1,6	2,5	—	2,9	12
Ban	18	4,5	3,9	2,8	5,8	14
Bănişor	25	3,4	4,4	1,1	6,4	23
Bădăcin	21	2,6	2,1	0,5	4	14
Bilghez	25	2,4	0,9	1,5	2,1	21
Bocşa	48	2,1	2,5	0,1	4,8	23
Boghîş	90	0,5	0,6	—	0,7	6
Boian	17	2,2	3	4,1	4,3	10
Borla	48	1,9	2,3	—	2,6	15
Bozieş	22	1,6	2,6	—	3	29
Camăr	80	1,6	2,8	2	5	26
Carastelec	37	2	2,5	—	5,4	22
Cerîşa	16	1,8	0,8	1,7	—	1,5
Cizer	41	2	2,8	5	3,4	11
Cîmpia	18	1,6	3,7	2,2	4	16
Coznicu	35	3,1	4	3	4,9	24
Crasna	121	1,9	2,2	—	2,8	24
Criştelec	17	2,8	5,3	5,7	6	31
Doh	5	1,4	4	5	1	—
Drighiu	24	3,3	3,8	0,8	3,3	19
Fizeş	14	2,3	4,1	1,7	3,5	9
Giurtelec	29	2,1	3,2	5,6	6,1	20
Giurtelec	21	1,6	2,4	1,9	3,3	1,4
Guraslău	45	1,6	1,8	0,5	3,7	14
Halmăşd	33	2,3	2,9	—	5,6	16,5
Hidig	35	2,2	2,7	2,6	1,9	11
Horoat	35	1,9	3	—	4,1	15,5
Hurezu	31	1,9	3,3	1,9	3,8	17
Ilişua	48	1,5	1,9	—	2,7	18
Ip	15	2	2,2	—	7,4	30
Laz	14	2,2	3,8	7,9	6,7	19
Lazuri	5	2,6	4,8	—	4,8	4
Leşmir	14	2,1	2,1	—	6,8	35
Mal	9	2	3,2	8,1	4,8	3
Marca	45	1,9	3,4	3	3,3	17
Marin	27	3,2	3,8	4,4	6	33,3
Meseşeni de Jos	31	1,6	2,4	6	4	16
Meseşeni de Sus	25	2	3	7,9	5,4	15,8
Nuşfalău	91	1,2	1,3	—	3,1	31
Peceiu	42	2,5	3,5	1,5	3,5	15
Pereceiu	55	2	2	—	5,4	20
Petenea	18	2	2,9	—	3,6	28

Comuna	Numărul familiilor	Numărul în medie pe familie				producția în medie pe familie cereale cruci
		animale de jug	vaci	oi	porci	
Plesca	8	1,6	2,6	—	2,1	30
Preoteasa	8	1,3	3,7	15	2,9	—
Pria	15	2,4	3	—	4	12,8
Ratin	18	2,8	3	0,5	4,4	33
Recea	21	0,7	2,1	1	1,9	7
Sîg	25	3,2	3,8	2	3,2	14
Știrciu	47	2,6	4	5	5,1	18
Șirbi	17	2,7	3,3	—	2,6	10
Șimleu	122	1,4	1,5	—	1	19
Șeredetu	32	2,5	4	3	3,6	12
Șumal	28	0,9	5	1,4	4,8	15
Uileac	16	2,2	2,2	—	2,8	16
Valcău de Jos	17	2	3,9	3,4	3,1	5
Vișoț	48	1,4	2,5	—	4,9	23
Zăuan	52	1,9	2,2	—	4,5	22,6

Sălajul, respectiv vechiul comitat al Crasnei încă la începutul secolului al XVIII-lea era o regiune viticolă și pomicolă. Conscripția din 1720—1722 într-o serie de sate ne arată vii și livezi destul de întinse în raport cu numărul familiilor. În unele sate producția de vin depășea nevoile locale, și potrivit datelor din descripțiile studiate o serie de familii practicau un comerț cu vinul. Acest lucru este confirmat și de cifrele statistice, fiind calculate următoarele medii de producție de vin pe familie:

Localitatea	Întinderea viilor în sape	numărul de familii	media pe familie	
			în sape	prod. în litri
Almaș	63	48	1,3	156
Bădăcin	46	21	2,2	264
Bilghez	57	25	2,3	276
Bocșa	28	48	0,6	72
Borla	182	48	4	480
Bozieș	27	22	1,2	144
Camăr	326	80	4	480
Carastelec	152	37	4	480
Cîmpia	23	18	1,3	156
Cozniciu	8	35	0,2	24
Crasna	293,5	121	2,4	168
Criștelec	9	17	0,5	60
Drighiu	6	24	0,25	30
Giumeleș	4,5	29	0,15	20
Guruslău	42	45	0,9	110
Horoat	19	35	0,5	60
Hurezu	6	21	0,2	24
Ilișua	52,5	48	1,1	132
Ip	22	15	1,5	150
Leșmir	72	14	5	600
Meseșeni de Jos	65	31	2	240
Nușfalău	365	90	4	480
Peceiu	5	42	0,1	12
Pereceiu	169,5	55	3	360

Localitatea	Intinderea viilor in sape	numărul de familii	media pe familie in sape	media pe familie prod. in litri
Petenea	38	18	2,1	252
Ratin	8	18	0,4	48
Recea	28,5	21	1,4	168
Șimleu	255	122	2,1	189
Șeredeu	5	32	0,15	18
Șumal	63	28	2,1	252
Uileac	15	16	1	90
Valcău de Jos	9	17	0,2	24
Vișoț	73,5	48	1,5	180
Zăuan	157	52	3	360

Luind în considerare că nu toate familiile dispuneau de vii, iar viilor urbanele ici-colo se mai adaogă și unele vii alodiale date în arendă ori localnicilor, ori externilor (extranei), unele familii într-adevăr se angajau mai mult pentru practicarea viticulturii.

În unele sate numărul mai ridicat al oilor, în care nu este inclus numărul mielilor, ne arată preponderența păstoritului.

Analizind în ansamblu situația țărânimii din comitatul Crasna la începutul secolului al XVIII-lea constatăm că starea agriculturii era arhaică, înapoiată, care nu asigura traiul pentru o bună parte a țărânimii. Mulți țărani părăsesc vatra strămoșească, luind drumul către șes. Astfel se explică numărul destul de mare al sesiilor părăsite. Conscripția din 1720 înregistrează și numărul acestora.

Localitatea	Numărul sesiilor părăsite	Localitatea	Numărul sesiilor părăsite
Aleus	7	Guruslău	1
Almaș	11	Halmășd	6
Ban	1	Horoat	29
Bănișor	3	Ilișua	4
Bădăcin	3 1/2	Ip	5
Bocsa	4	Laz	7
Boghiș	38	Lazuri	4
Borla	3	Leșmir	22
Bozieș	4	Marca	7
Camăr	23	Marin	4
Carastelec	53 1/4	Meseșeni de Jos	89 1/2
Cehei	18	Meseșeni de Sus	4
Cizer	8	Nușfalău	59
Cimpia	4	Perceciu	15
Coznicu	9	Petenea	6
Crasna	29	Pria	4 1/2
Criștelec	13	Recea	14
Drighiu	2	Sig	1
Fizeș	4	Sirbi	1
Giumelciș	2	Stărciu	3
Giurtelec	8	Șimleu	13
Șeredeu	1	Valcău de Sus	4
Șumal	1	Vișoț	6
Uileac	18	Zăuan	21
Valcău de Jos	9		
Total		539 3/4	sesii părăsite

Părăsirea sesiilor înseamnă o oarecare mișcare demografică²⁰, ceea ce se manifestă și prin mutarea unor țărani în alte sate, transformarea unor iobagi din cauza lipsei de animale de jug în jeleri, sau pur și simplu fuga iobagilor, o formă mai simplă a luptei de clasă. În acest sens este grăitor un tabel din 1731 despre numărul iobagilor fugiți și anume: din Ban 4, Bădăcin 1, Badin 1, Bănișor 6, Boian 9, Borla 3, Cîmpia 1, Crasna 4, Giurtelec 3, Guruslău 6, Hidig 1, Horoat 5, Hurezu 13, Ilișua 3, Lompirt 9, Mal 6, Marin 8, Meseșeni de Jos 10, Meseșeni de Sus 8, Peceiu 7, Pereceiu 2, Pria 21, Ratin 2, Recea 8, Sig 4, Sirbi 6, Stîrciu 9, Seredeiu 2 și Virșolt²¹.

Datele conștiinței din 1720—1722 se bazează pe declarațiile individuale ale țăranilor, pentru care fapt trebuie să luăm în considerare și o relativitate privind sinceritatea lor. În primul rînd din cauza lipsei unei reglementări urbariale nu cunoaștem întinderea sesiilor, care se diferea aproape în fiecare localitate. În al doilea rînd la animale au fost declarate doar cele peste 2 ani, astfel nu cunoaștem cifra reală a vițelilor, mieilor și a purceilor. Nu există o delimitare reală nici între iobagi și jeleri. Drept urmare în conștiințele de mai tirziu găsim deseori date contradictorii. Comparînd datele din 1720 cu cele din 1820 (conscriptio Czirykryana) în unele sate aflăm o creștere demografică prea mare, ceea ce pune sub semnul întrebării exactitatea datelor din 1720. De altfel creșterea demografică a populației între anii 1720 și 1820 pe baza celor două conștiințe este următoarea:

Localitatea	1720				1820				
	nobili și libertini	iobagi	jeleri	total	nobili	iobagi	jeleri	meșteșugari	total
Aleuș	—	9	6	15	12	38	8	—	58
Almaș	—	28	20	48	11	97	9	—	117
Ban	—	16	12	28	4	48	7	—	59
Bănișor	—	14	11	25	9	69	6	—	84
Bădăcin	4	13	4	21	21	34	7	4	66
Bilghez	—	16	9	25	6	3	11	—	20
Bocșa	3	28	17	48	6	53	29	2	90
Boghîș	27	38	25	90	7	68	25	2	102
Borla	—	35	13	48	nu	avem	date	—	—
Bozieș	2	13	7	22	16	37	9	1	63
Boian	—	13	4	17	6	44	8	—	58
Cerișa	—	12	4	16	9	20	2	—	31
Camăr	10	49	21	80	45	138	101	6	290
Carăștelec	—	26	11	37	nu	avem	date	—	—
Cizer	—	21	20	41	8	64	20	—	92
Cîmpia	—	6	12	18	16	33	11	—	60
Coznicu	4	27	11	42	41	82	8	1	132
Crasna	26	78	17	121	15	133	90	—	238
Criștelec	—	7	16	23	12	46	9	—	67
Doh	—	5	—	5	1	23	15	—	39
Drighiu	7	8	9	24	23	31	12	—	66
Fizeș	—	10	4	14	11	28	14	—	53
Giumenticș	—	21	8	29	8	64	14	5	91
Giurtelec	—	15	6	21	8	57	4	4	73
Guruslău	2	18	15	35	9	65	—	2	76
Halmășd	2	17	14	33	16	74	6	3	99
Hidig	—	7	28	35	14	48	17	—	79

²⁰ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Arhiva comitatului Crasna, 1567/1720.

²¹ *Ibidem*, 1406/1731.

Localitatea	1720				1820				
	nobili și li- bertini	iobagi	jeleri	total	nobili	iobagi	jeleri	mește- șugari	total
Horoat	—	8	27	35	10	40	8	—	58
Hurezu	—	20	11	31	10	56	4	—	70
Ilișua	19	25	4	48	26	29	28	10	93
Ip	—	—	15	15	—	50	35	—	85
Laz	—	6	8	14	9	48	7	—	64
Lazuri	—	4	1	5	7	28	1	—	36
Leșmir	1	10	3	14	23	43	10	—	76
Mal	—	7	2	9	7	36	16	—	59
Marca	—	20	7	27	2	50	6	—	58
Meseșenii de Jos	2	16	13	31	13	77	13	—	103
Meseșenii de Sus	—	13	12	25	21	101	27	—	149
Nușfalău	22	50	19	91	11	125	99	7	242
Peceiu	—	36	6	42	3	65	—	—	68
Pereceiu	4	37	14	55	25	154	28	20	227
Petenea	—	17	1	18	9	35	2	—	46
Plesca	—	8	—	8	9	23	—	—	32
Preoteasa	—	3	5	8	9	25	12	—	46
Pria	—	14	1	15	5	53	7	—	65
Ratin	—	9	14	23	7	2	12	—	21
Recea	4	11	6	21	17	42	5	—	64
Sig	—	13	12	25	6	52	14	—	72
Sîrbi	—	11	6	17	6	24	3	—	33
Stîrciu	—	30	17	47	7	85	20	—	112
Șimleu	73	21	28	122	18	—	114	21	153
Șeredeiu	—	20	12	32	17	81	11	—	109
Șumal	—	11	17	28	—	nu avem date		—	—
Uileac	3	9	4	16	4	35	4	—	43
Valcău de Jos	—	13	4	17	9	67	18	—	94
Vișoț	5	39	4	48	19	72	11	—	102
Zăuan	10	27	15	52	21	54	41	20	136
Total	231	1073	641	1945	693	2915	1015	108	4731

La începutul secolului al XVIII-lea țărănimea gospodărea doar pe sesii fără-mișate, obținând o productivitate slabă. Baza gospodăriilor țărănești, cu excepția unor viticultori mai instăriți era creșterea animalelor. Domeniile nobiliare dispuneau de alodii mici, neorganizate, drept urmare și acestea se bazau pe servituțile iobăgești.

La data respectivă nu găsim sisteme cu trei tarlale în nici o comună, iar productivitatea, așa cum am văzut, este apreciată la două sau trei ori sămînța. Schimbări mai radicale apar doar la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd treptat-treptat se va trece la sistemul cu trei asolamente. Se va răspîndi și un nou tip de plug, tras de doi, eventual de patru boi, ceea ce va asigura o productivitate mai mare. Compararea conscripțiilor din 1720 și 1820 ne convinge despre acest lucru.

²² *Ibidem*, 1650/1722, 1651/1721. Z. Trocsányi, *Az északi Partium 1820-ban, / A Conscriptio Czirákyana adatai /* Budapest, 1966, p. 26—27, 68—69., G. Kovách, *Acta MP*, 5, 1981, p. 431—450.

Comuna	numărul tarlalelor		Producția după sămânță	
	1720	1820	1720	1820
Aleuş	2	2	2 ori	3 ori
Almaş	2	3	2 „	4,5 „
Ban	fără	3	2 „	3,5 „
Bănişor	2	2	2 „	2 „
Bădăcin	2	2	2 „	3,5 „
Bocşa	2	2	3 „	4 „
Boghiş	2	3	3 „	3,5 „
Boian	2	2	2 „	3,5 „
Borla	2	—	3 „	—
Bozieş	2	3	3 „	4 „
Camăr	2	3	3 „	5 „
Caraştelec	2	—	3 „	—
Cehei	2	2	3 „	4 „
Cizer	fără	2	2 „	3 „
Cîmpia	fără	2	2 „	5 „
Cozniciu	2	3	3 ori	3 ori
Crasna	2	3	3 „	4,5 ori
Criştelec	2	2	3 „	4,5 „
Doh	fără	3	2 „	4 „
Drighiu	2	3	2 „	4 „
Fizeş	2	2	2 „	4 „
Giunelciş	2	3	2 „	3 „
Giurtelec	2	3	2 „	4 „
Guruslău	2	2	3 „	3 „
Halmăşd	2	3	2 „	4 „
Hidig	2	3	2 „	5 „
Horoat	2	2	2 „	3,5 „
Ilişua	2	3	2 „	4,5 „
Ip	2	2	2 „	6 „
Laz	2	2	2 „	3 „
Lazuri	2	2	2 „	4 „
Leşmir	2	3	2 „	4,25 „
Hurezu	2	2	2 „	4 „
Marca	2	2	3 „	5 „
Marin	2	2	2 „	3,5 „
Meseşenii de Jos	2	3	3 „	4,5 „
Meseşenii de Sus	2	2	3 „	2 „
Nuşfalău	2	3	3 „	4,5 „
Peceiu	2	3	2 „	3 „
Pereceiu	2	3	3 „	4 „
Pria	2	2	2 „	4,5 „
Petenea	2	2	2 „	2 „
Preoteasa	2	2	2 „	4 „
Recea	2	3	2 „	4,25 „
Sîg	2	2	2 „	3 „
Sîrbi	2	2	2 „	3 „
Stîrciu	2	3	3 „	6 „
Şeredeiu	2	2	2 ori	3 ori
Şimleu	2	—	3 „	3,5 ori
Şumal	2	—	2 „	—
Uileac	2	3	2 „	5 „
Valcău de Jos	2	2	2 „	4 „
Valcău de Sus	2	2	2 „	3 „
Vîrşolţ	2	3	3 „	3 „
Zăuan	2	2	3 „	nedeclarat

Evident la răscrucea celor două veacuri agricultura²³ din părțile Sălajului cunoaște o schimbare calitativă. Paralel cu sporul natural al populației se extind în mod considerabil suprafețele însămânțate. Numărul relativ mic al jelerilor ne arată că prin defrișări și desteleniri calea ridicării jelerilor în categoria iobagilor încă nu era oprită. Totodată prin introducerea sistemului cu trei asolamente, a folosirii sistematice a gunoitolui și aplicarea unor metode mai bune la arat și la alte munci agricole s-a asigurat o productivitate mai mare la cereale.

După 1800 însă marea nobilime (familiile Bánffy, Wesselényi, Teleky, Cserey, etc.) trec și ele la reorganizarea domeniilor, intensificarea gospodăririi alodiale, ceea ce va opri calea iobăgimii spre ridicare economică.

GEZA KOVACH

THE CONSCRIPTION OF CRASNA COUNTY VILLAGES FROM 1720—1722

(Summary)

The general conscription of the Crasna county villages, made in 1720—1722 contains precious dates for 58 settlements regarding the structure of population and situation of agriculture in that period. So in those 58 villages there have been taken in evidence 175 families of nobles, 56 families of libertins, 1072 families of serves, 486 families of cotters having houses, 155 families of cotters without houses. These had 1600 1/2 units of land held in villeinage. The peasants had in their possession 505 horses, 3334 yokes of oxen, 3271 cows, 1899 calves, 2831 sheep, 7294 pigs, and 2696 beehives. The dates regarding the agrarian products are calculated according to the amount of products or to the quantity of seeds. The production calculated on families shows, an archaic agriculture, with a weak productivity (generally twice or three times the seed). The basis of the peasant production was animal breeding, and in some places viticulture. The two course rotation was applied everywhere.

The comparison made between the conscriptions from 1720 and 1820 shows us a radical change at the beginning of the XIX-th century: the remarkable natural raise of population, and the introduction of the three course rotation, and the doubling of productivity of the different agrarian products.

²³ *Ibidem.*